

Тетяна Фролова

Казки
діда
Степана

ТЕТЯНА ФРОЛОВА

КАЗКИ ДІДА СТЕПАНА

КАЗКИ

ЛЬВІВ - 2011

ЗАМІСТЬ ПРИКАЗКИ

Дід Степан був одним з найщасливіших дідусів на світі. У нього було шестеро онуків і двоє правнуків. Як зійдуться всі, тоді у діда Степана повнісінька хата сміху, пустощів і просто дитячої втіхи – до діда прийшли. Якщо пройти стежечкою через город, то потрапиш у садок діда Степана. Отам розкіш, отам роздолля. Але діти в садок не йдуть: бджіл бояться. У діда Степана пасіка. Медом діти ласують охоче, а бджіл бояться. Вони добре пам'ятають, як бджола ужалила Данилка. Данилко так плакав, йому боліло. А дід Степан казав:

– Терпи, козаче, – отаманом будеш. А ще запам'ятай: бджола не робить зла, а якщо вкусить, то значить, мусить. Ти бігав, налякав її – от вона і вжалила. Головне в такому ділі – рот не відкривати, щоб бджола туди не залетіла. Це навіть дуже небезпечно. А все інше – то пусте. Ну, не плач. Від бджолиного укусу здоровішим будеш. Ну, цить, бо всі казки розполохаєш.

Однак Данилко довго сердився на бджолу. Навіть меду їсти не хотів. Та баба Уляна саме вареників з вишнями наварила. Вареники з вишнями та ще й з медом! Спробуй тут відмовитися. Ага, облизалися? Отак і внучата діда Степана. А коли вже наїлися досхочу, то повмощувалися за столом та й попросили:

– Дідусю Степане, а тепер розкажіть нам казку.

– Казку, казку! Ну будь-ласка!

Хіба ж міг дід Степан не розказати, коли його так просили? Ясна річ, що не міг. А казок він знав багато. От тільки не знав, з якої почати.

– Вам смішну чи страшну?

– І смішну, і страшну.

– Довгу чи коротку?

– Довгу-предовгу.

– Таку, щоб аж до вечора.

Діти затихли, бо дуже любили казки дідуся Степана. Вони в нього такі, що й ні в якій книжці їх не прочитаєш. І звідки дідусь ті казки брав – того не знав ніхто. А може він їх сам придумував. Така підозра зародилася у Яринки, котра вчилася вже у шостому класі. Дівчинка спитала про те у дідуся,

Авторська редакція

Художнє оформлення *Марії Василенької*

© *Тетяна Фролова, 2011*

РУСАЛЕНЯ

- а він заховав посмішку у вуса та й відповів:
- Звідки я беру казки? А мені їх Мурчик розкажує.
  - Мурчик? Ваш котик?
  - Та хіба ж то котик? То справжній котище. А чого ви дивуетесь? Коти дуже розумні. Вони багато чого знають.
  - І казки знають?
  - Аякже, і казки.
  - А чому Мурчик нам казок не розкажує?
  - Бо соромиться. Він дуже сором'язливий. А тут стільки дітей. От і зараз... Засоромився і втік кудись. А потім... Ви ж не знаєте котячої мови.
  - О, а хіба є така мова?
  - А чому ж нема? Є. Аякже.
  - Дідусю, а ми могли б навчитися котячої мови?
  - Ви її обов'язково вивчите. Але не тепер.
  - А коли? Коли, дідусю?
  - Тоді, коли у вас будуть свої діти, а потім і внуки, а згодом і правнуки.
  - Ого! Ще так довго чекати.
  - Нічого, почекаєте. А тим часом у хлопців вуса виростуть. А поки що я вам Мурчикові казки буду розказувати.
- Діти розуміють, що дідусь жартує, але їм ще не завжди вдається розібратися, де жарт, де правда, а де вже казка починається. А може так і має бути? Щоб цікавіше було.
- Дідусю, – ще встигає запитати Яринка, – а чому ви свою усмішку у вуса ховаєте?
- Дід Степан посміхнувся і цього разу не встиг свою усмішку у вуса заховати. Посміхалися і уста, і очі дідуся Степана.
- Чому я посмішку у вуса ховаю? А щоб вона була не втекла. Бо що я без посмішки робитиму? І вам такий дід не сподобається. Без посмішки – це наче сердитий. Отакий...
- І дід Степан спробував зробити своє обличчя сердитим. Діти засміялися, бо у їхнього дідуся нічого не вийшло. Він просто не вмів бути сердитим.
- Ну, дідусю, розкажіть вже казку, – попросив Петрик.
  - Ну що ж, казку – то й казку. Тільки-от... З якої б то почати?
- Дід Степан на хвилинку задумався, а потім почав...

- Літо. Палюче сонце і лагідне море. Невеликий пляж. На пляжі повнісько дорослих і дітей. Декотрі діти з мамами, декотрі з бабусями. А оці дві дівчинки, мабуть, найщасливіші – з ними мама і тато. Мама молода і гарна, тато спортивної статури. Дівчатка зібралися лізти у воду. Юля все ще не може зважитися – вода холодна. А як же ж хочеться. Саїда вже не може встояти на місці, їй хочеться скоріш у воду. Раптом дівчинка повертає голову до мами і голосно питає:
- Мамо, мамо, а правда я колись була русалочкою і жила у морі?
  - Не вигадуй, Саїдо. Не фантазуй. Ти завжди була дівчинкою, нашою донечкою.

Тут і Юля втрутилася у розмову.

- Саїдо, ти ж моя сестричка. Хіба ти забула?
- Ні, не забула. Але все-таки колись, давно-давно я була русалочкою і жила у морі. Я пам'ятаю. Як ви могли про це забути?

Мама дуже боялася тих спогадів Саїди. Вона чомусь і моря боялася. Їй було лячно, що море забере у неї її Саїду, котру вона любила.

- Дивіться, дивіться, дельфін пливе! Це ж мій Вихор! Вихоре, Вихоре! Почекай. Я тут, я пливу до тебе.

Дівчинка кинулася у хвилі і попливла. Та як попливла! Всі присутні заворожено дивилися на дівчинку. Навіть рятувальники забули про свої обов'язки. Вони теж милувалися маленькою плавчиною. Здавалося, що дівчинка не робила ніяких рухів. Хвилі самі несли її, а вона посміхалася і щасливо гукала:

- Вихоре, Вихоре, почекай, я тут.

Нарешті рятувальники прийшли до тями і згадали про свої обов'язки. Вони бігали по березі і галасували:

- Дівчинко, дівчинко, не можна запливати за буйки. Це

небезпечно. Негайно повертайся.

Один з рятувальників з несамовитою люттю кинувся до молодої мами, що спокійно стояла на піску.

– Ви самі відповідаєте за своїх дітей.

На що мама зважено відповіла:

– Добре. Знаю. А ви так не кричіть, а то щоб вас часом не довелося рятувати.

Тут ближче підійшов тато.

– Що трапилося, шановний? Чого ви кричите?

– Це ваша дитина?

– Наша. А що?

– Вона запливла за буйки.

– Я бачу. Нічого страшного. Саїда добре плаває.

– А ви знаєте, що...

– Знаю. Заспокойтеся, шановний. За Саїду хвилюватися не треба. Вам принести соку чи води? Випийте чого-небудь. Це вас заспокоїть. Все гаразд.

Рятувальний тільки безпорадно махнув рукою. Бо ж відповідати за дитину, якби щось трапилося, довелося б таки йому.

Аж тут загаласували всі, що були на березі, і кинулися ближче до води.

– Дельфін! Дельфін!

– Дивіться, дівчинка біля нього!

– Мати Божа! Вона на спині у дельфіна. Вони пливуть.

– Та чого ж ви стоїте? Скоріш човна. Рятуйте дитину.

– Їх вже не видно. Господи, пропала дитина.

– Та ні, дельфіни наче миролюбні.

– Ага, миролюбні! Хто може знати, що йому в голову збреше?

Раптом всі гуртом напали на рятувальників.

– А ті стоять собі, як бовдури. Їм хоч би що.

– А що їм? Не їхня ж дитина. Їм аби зарплату вчасно виплатили.

Жінки ладні були з кулаками кинутися на рятувальників,

що й без того були бліді і непорушні з нажаханими очима.

Та в цей час з'явилася Саїда. Усміхнена і щаслива, вона пливла на своєму дельфіні. Біля самих буйків вона прощально припала до дельфіна і далі вже пливла сама. Спокійно вийшла на берег і підійшла до Юлі.

- Як? Ти ще не купалася? Іди, вода класна.
- Та... Всі тут за тебе переживали.
- За мене? А чого? А-а, за Вихора? Та це ж мій друг.
- Вони ж того не знають.
- Так, звичайно. Їм не треба того знати.

До Саїди підійшов рятувальник з перекошеним від злості обличчям.

- Ну, дівчинко, ти нас ледве до інфаркту не довела. Хіба ж так можна? Якби я був твоїм батьком, то я б тобі...
- Ви б ніколи не були моїм батьком. Бо ви злий.

А якби люди знали історію Саїди, то так би за неї не переживали. Ну, людям це знати не обов'язково, а вам я розкажу. Думаю, що буде цікаво.

У Чорному морі, поблизу пляжу, де в літній сезон купається багато людей – дорослих і дітей – жила маленька русалочка Саїда. Не русалочка навіть, а русаленя. Так її всі називали – русаленя. А Саїда й не ображалася. То й що, що русаленя? Вона й справді маленька. І не спішить рости. А навіщо? Їй так добре гойдатися на хвилях, пірнати, сміятися і голосно вигукувати:

– Саїда! Саїда!

Голосочок у русаленяти тоненький. Якщо хтось і почує, то й не розбере. Може видатися, що це чайка кричить. Люди так собі і думають. А то не чайка, а русаленя Саїда. А як втомиться вона плавати і пустувати, то пірне під воду та й спить собі на постелі з водоростей. Всі її шукають, і сестри, і батько водяник, а вона спить собі. У морі теж є свої водяники. А ви не знали? Є, а якже. І водяники, і русалки. Морські русалки зовсім схожі

на русалок дніпрових, про котрих ви, звичайно, чули. Вдень русалки для людей невидимі. А вночі вони випливають і водять свої хороводи. Спершу на воді, а потім і на сушу виходять – до місяця погрітися. Всі морські істоти підпливають ближче, щоб почути пісні русалок і побачити їхні забави. Деякі русалки-самітниці обирають собі дику скелю, вмощуються там і співають. Гарно співають. В такий час людині зустрічатися з русалками небезпечно – можуть у воду затягнути. А вдень нічого, вдень вони не страшні. Та зараз не про те. Зараз про Саїду, те пустотливе русаленя. Всі шукають її, кличуть, а вона собі спить і не озивається. Тоді до Саїди підпливає дядечко краб. Тільки він один знає, де ховається Саїда. Бо вони дружать. Дядечко краб лоскоче Саїду клешнями – і вона прокидається.

– Дядечку крабе, ну чому ви мене розбудили?
– Бо тебе шукають.
– Хто?
– Та твої всі. Хвилюються. Вже, либонь, все море збаламутили. А тебе нема. Вже думали, що ти ненароком до рибалок в сіті потрапила.

Русаленя сміється:

- А я тут, сплю собі.
- Винирни і заспокой своїх. Не можна заставляти їх так хвилюватися.
- Не хочу. Нехай там.
- Саїдо, не сердь мене, бо я тебе ущипну.
- Ах, так? Тоді я поміняю схованку. І ви мене більше ніколи не знайдете.
- Ну-ну, Саїдо, я жартую. Хіба ж би я собі дозволив тебе ущипнути? Та скорше б я дав свою клешню акулі відкусити. Але, будь така ласкава, впливи та й покажися своїм.
- Набридли. Всі мене вчать, всі мене виховують, навіть медуза Ліла пробує мені робити зауваження.
- Бо ти маленька. Рости швидше.
- А я не хочу рости. Я хочу бути... Дівчинкою.

- Ким? Ким ти хочеш бути?
- Дівчинкою. Звичайною людською дівчинкою.
- Тихо, – зашуркотів дядечко краб. – Ти про те навіть нікому не кажи, бо я не знаю, що твої з тобою за такі слова зроблять. Покарають мабуть.
- А я втечу.
- Ой, Саїдо, ти велика бешкетниця. Пора вже ну хоч трішки дорослішати.
- А я не хочу. І не буду.
- І завжди пам'ятай, що ти – русалочка.
- І не русалочка я зовсім, а русаленя.
- Я в тому нічого образливого не бачу.
- А я бачу.
- Ну добре, добре. А зараз вплинь і покажися своїм.
Русаленя виринає і голосно гукає:
– Ось я, ось! Чого галас зняли? Аж море заштормило від вашої метушні.
Тут всі родичі Саїди так і кинулися до неї. Всі були сердиті і сварили її.
- Де ти була?
- Куди ти пропала?
- Ми вже хотіли за тобою у рибалок питати.
- А батько думав, що тебе акула з'їла. Кажуть, що вона тут пастає.
- Так би я їй дала себе з'їсти!
- Ач, яка смілива. Ти просто не знаєш, що таке акула.
- Саїдо, – грізно сказав батько, – я тебе прив'яжу до якорного ланцюга. Тоді знатимеш. Посидиш і подумаєш, як себе треба поводити.
- А ще кажуть, що у морі воля. Яка там воля, коли кожен над тобою збиткується?
- Саїдо, я таки тебе покараю. Сьогодні ж.
- А я... А я втечу. І стану людською дівчинкою. Отак!
Тут всі страшенно обурилися. Таких слів не те, що казати,

а й думати не можна було. А те мале... Що воно собі дозволяє? Зовсім розпустилося. Всі налетіли на Саїду та й ну її сварити.

– Ти просто нестерпна!

– От з'їсть колись тебе акула – тоді знатимеш.

– Ні, таки треба її до якорного ланцюга прив'язати. Може тоді порозумнішає. Ти дивися на неї! Таке ще мале, а такі речі говорить. Нечувано!

Коли всі розпливлися, сердиті та обурені, до Саїди повільно і поважно підпливла медуза Ліла.

– Ти нестерпне дівчисько. Ти забуваєш, що треба слухатися старших. Якщо ти і надалі будеш така нечемна, то я тебе вкушу.

– Що? Мене? Вкусиш? Та я тебе зараз розмашу і на берег викину.

Та й кинулася до Ліли. Саїда терпіти не могла медуз, а особливо Лілу з її повчаннями. Тепер Ліла злякалася не на жарт. У безголосій Лілі де й голос взявся.

– Пробі! Пробі! – загукала Ліла. – Оце мале русаленя хоче мене згубити.

Все це бачив дельфін Вихор. Він довго спостерігав всю ту сценку, а потім підплив до Саїди.

Вихор був великим другом Саїди.

– Облиш, Саїдо. Сідай. Попливемо з тобою далеко-далеко звідси.

– От дякую тобі, Вихоре. Ти мене врятував. І чого всі вони до мене причепилися? Все їм не так.

– Бо ти, Саїдо, не така, як усі.

– Не така, як усі – це як? Гірша чи краща?

– Краща, Саїдо, краща.

– Дякую тобі, Вихоре, ти справжній друг.

– Вихором дельфіна називали тому, що там, де він плив, завжди здіймався цілий вихор бризків, бурунилися хвилі. Вихор може тому й любив те мале русаленя, що воно, як і Вихор, не любило спокою і тиші, було цікаве і допитливе. Хіба ж Саїду

могла зрозуміти медуза Ліла, повільна, поважна, драглиста і... Немудра. Як тільки Саїда попливла верхи на дельфіні, Ліла поспішила, як тільки могла спішити медуза, щоб знайти водяника і поскаржитися на пустотливу Саїду.

– Це жахливо, – сказала Ліла, нарешті знайшовши водяника.

– Що саме, Ліло?

Становище водяного, намісника Нептуна у цьому регіоні, змушувало його з повагою ставитися до всіх морських істот.

– Що жахливо, Ліло? Що трапилося?

Водяник вже й забув про суперечку з Саїдою. У нього стільки справ, стільки проблем.

– Те русаленя таке пустотливе. Я хотіла їй розказати, як вона має себе поводити зі старшими. А тут приплив Вихор і її забрав.

– То Саїда з Вихором? Дуже добре. Це порядний дельфін. Він Саїду не скривдить, а коли треба, то й захистить.

– Будьте обачні, – забулькотіла Ліла. – Той безтолковий дельфін геть збаламутить те дурне русаленя. Треба заборонити...

– Заспокойся Ліло. Все гаразд. Про Саїду є кому подбати. У неї велика родина. Та й я, батько, поки що при силі. А ти, Ліло, не хвилюйся так. Це може зашкодити твоєму здоров'ю. Подивися на себе, ти аж побіліла.

– От... Ніхто не хоче Лілу слухати. А Ліла розумна. Може й навіть найрозумніша серед вас всіх.

– Ну хто ж сперечається, Ліло? Ти у нас розумна. Це всі знають. Але бережи себе. Не розтрачай намарно свій розум і свою енергію. От про що йдеться.

А Саїда, опинившись на спині Вихора, вмить забула про всі свої злигодні та негаразди. Вона припала до дельфіна і заспівала весело і безтурботно.

Я русалкою вродилась.

Доля так розпорядилась.

Я весела і мала,

Пісеньку придумала.

Я русалка рифова,
Маю друга Вихора.
Як ми з ним захочемо,
То й за море скочемо.
Море синє, море чорне,
Непокірне, невгамовне,
Ти буваєш голубе,
Дуже я люблю тебе.

- Ох, яка гарна пісенька, – захоплено вигукнув Вихор. – І про мене там співається. Правда?
- Правда, ти ж чув. «Маю друга Вихора».
- Хто ж тебе навчив такої гарної пісеньки?
- Ніхто не навчив. Я сама придумала.
- Сама? Не знаю, як можна придумати пісеньку. Я, хоч би скільки думав, то нічого не придумав би.
- Придумав би. А, власне, тут і думати не треба. Співай собі – і пісенька сама собі придумається. От як я: співаю – і народжується пісенька.
- Довкола дельфіна знявся цілий вихор водяних краплин. Хвилі зойкали, сміялися, і розбігалися.
- Ой, Вихоре, ти куди? – гукали вони навздогін.
- На простір, – відповідав Вихор. – Нехай русаленя погуляє.
- Та хвилі вже його не чули, бо вони були вже далеко позаду. Зате Вихора почули інші хвилі.
- І нас візьми, Вихоре. Ми теж хочемо на простір.
- То й пливить собі. Хіба вас хтось тримає? – гукав дельфін.
- Ми свавільні, вільні, вільні! – співали хвилі. Саїда була в захопленні.
- Послухай, Вихоре, мені сьогодні чомусь так гарно.
- Це ти ростеш, Саїдо.
- Я не хочу рости, не хочу. І не тому зовсім мені сьогодні гарно. Просто ми з тобою ще так ніколи не плавали. А куди ми

пливемо, Вихоре?

- Спершу на косу. Подивимось на рибалок. А потім попливемо далі, далеко-далеко, де хвилі, як гори.
- Ми з тобою попливемо в інше море?
- Ні, в інше море ми не попливемо.
- А чому? Давай в інше море. Мені так хочеться.
- Ні, Саїдо. Другим разом якось. Увечері почнеться шторм. До шторму ми маємо повернутися додому.
- А навіщо додому?
- Так безпечніше. Та й щоб твої не хвилювалися.
- А може, нехай трохи похвилюються? То може менше будуть мене сварити?
- Ні, Саїдо. Бо тоді вони будуть сварити мене.
- Чому тебе?
- Бо ти ще мала, а я вже дорослий. З дорослих більше питають. Нічого, Саїдо. Ми й так з тобою далеко запливемо.
- А знаєш, Вихоре, яка в мене мрія?
- Ні, не знаю. Ти мені ще того не казала.
- То слухай, скажу. Я хочу стати маленькою людською дівчинкою. Ну, ти бачив. Такою, як у нашому морі купаються. А дехто з них навіть плавати вміє. Там є і хлопчики, а є дівчатка. Так я хочу бути дівчинкою. Хлопчики дуже збиточні. Вони беруть медуз і тут-таки їх розривають. Уявляєш? От як би нашу Лілу так розірвали. Ото б я рада була.
- Не можна, Саїдо, бути такою жорстокою. Ліла – теж морська істота.
- А чого вона до всіх чіпляється?
- Вона досить примітивна істота. Розуму у неї великого нема. Тому так. Але ж вона жива.
- Дівчатка такого не роблять. А ще вони, Вихоре, дуже гарніюні. Серед русалок таких нема. Ах, як я хочу стати людською дівчинкою.
- Ну як тобі таке до голови прийшло? Ти ж про них нічого не знаєш.

- То буду знати. Хіба ж це важко?
- Не важко, але... Краще тобі, Саїдо, про те не думати.
- Чому? Ну чому?
- Бо коли дізнається твій батько, то він, думаю, тебе покарає. А ще... Скажи, Саїдо, ти б проміняла море на теплі кам'яні гнізда, що у людей називаються хатами?
- А що, хіба мені не можна буде приходити до моря?
- Не знаю. Дехто з людей живе там, де моря зовсім нема.
- Зовсім-зовсім? А як же вони живуть без моря?
- Інколи приїжджають. Але дуже зрідка. Дехто може навіть не кожного року.
- Ні, я б так не змогла. Без моря я вже жити не зможу.
- А без мене змогла б?
- Ні, Вихоре, без тебе, як без моря, я теж не змогла б.
- От бачиш. А ти хочеш бути дівчинкою.
- Послухай, Вихоре, а чи не можна якось так придумати, щоб бути людською дівчинкою і не розлучатися ні з морем, ні з тобою?
- Думаю, Саїдо, що не можна. Людські дівчатка живуть зовсім іншим життям. Вони ходять до школи, вчаться читати і писати.
- Я знаю, знаю. На кораблі написано, як він називається: «Гетьман Сагайдачний» або «Запорожець», а ще «Карпати». Це дуже цікаво. Я й сама хотіла б так навчитися.
- Ні, Саїдо, краще не треба тобі ставати людською дівчинкою. Без тебе сумуватиме і море, один твій друг.
- Який друг?
- Хіба ж ти не здогадалася? Та ж я. Я сумуватиму.
- Ой, Вихоре, я люблю тебе. І море люблю. Але все-таки я хотіла б бути людською дівчинкою.
- А ти знаєш, що маленькі людські дівчатка самі не живуть?
- А з ким вони живуть?
- У них є мама й тато, ну, або хоч хтось один.
- Я знаю, мама є обов'язково. А ще буває бабуся.

- А ще можуть бути братики й сестрички. А можуть і не бути.
- Краще, щоб були.
- Саїда на хвилику задумалася.
- А де ж мені взяти маму? І чи захоче мама взяти мене?
- Захоче. Як тільки побачить тебе, то так і захоче. Ти така гарненька. Послухай, Саїдо... Незабаром День народження доньки Нептуна Хвиляни. Хвиляна завжди перед своїм Днем народження плаває по морях і океанах і вибирує мрії всіх морських істот, щоб потім їх здійснити. От тільки її треба якось не прогавити. Ти могла б...
- Це чудово, Вихоре. А як ти думаєш? Хвиляна не розсердиться?
- За що? Вона ніби ні на кого не сердиться, хоча до неї звертаються з дуже чудернацькими проханнями.
- Але ж, Вихоре, чи не розсердиться Хвиляна, що я хочу попрощатися з морем?
- Не знаю. За таке може й розсердитися.
- То що робити?
- Не знаю.
- Як це ти не знаєш? Ти такий великий і не знаєш? Це я можу не знати, бо я маленька. А ти маєш все знати.
- Ні, Саїдо, на жаль, так буває не завжди. А втім, треба спробувати. А що Хвиляна тобі зробить? Навіть, коли розсердиться? То й що? Ти ще маленька, тобі все можна. Тобі можна набагато більше, ніж дорослому. Тобі все зійде безкарно, бо ти – русаленя.
- А як Хвиляна оберне мене на акулу?
- Не оберне, не бійся. Головне – її не прогавити.
- Не прогавлю, – запевнила Саїда. – Я вже постараюся.

Довго Вихор не зустрічався з Саїдою. Він же навіть подумав, що може Саїди вже нема в їхньому морі. Всяке могло статися. Від малої і невгамовної Саїди всякого можна було

сподіватися. Вона ж некерована. Дельфін засумував. Він любив те веселе і розумне русаленя і не хотів, щоб воно просто так зникло з його життя – і все. Але ось вона, Саїда! Живісінька й весела.

– Саїдо, куди ти пропала? А я вже думав, що Хвиляна тебе на акулу обернула.

– Не обернула. Не обернула. І навіть не сварила.

– А де ж ти була?

– Ой, Вихоре, Хвиляна мені пообіцяла, що оберне мене на дівчинку лише тоді, коли я виберу собі маму і та мама погодиться взяти мене собі. Думаєш, це легко – вибрати собі маму? Ой, нелегко, Вихоре. Дуже нелегко. Я вже за ними довго спостерігала. Одна без кінця лупцює свою дитину. А дитина все плаче та й плаче. Скажи, ти хотів би таку маму? І я не хотіла б. Ну навіщо мені така мама? Щоб лупцювала мене? Друга мама все повчає, все виховує свою доньку, аж мені набридло.

– Зоряна, не лізь у воду.

– Зоряна, не бався піском.

– Зоряна, де ти взяла морозиво? Тобі не можна. Негайно викинь.

– Ой, Саїдо, я бачу, що ти так і не вибереш собі маму. Бо всі мами вчать і виховують своїх дітей. Я знаю, тобі це не подобається, але, повір мені, це конче потрібно, доки дитина ще мала. Бо вона може наробити багато всяких дурниць. І часто непоправних.

– Вихоре, ти ж мене не дослухав. Я вибрала собі маму.

– Вибрала? І вона не вчить свою дитину? Не робить їй ніяких зауважень? Я не хотів би, щоб у тебе була така мама. Мами мусять вчити своїх дітей. Дітям це не завжди подобається, але так має бути.

– Та ні, Вихоре, вона свою донечку вчить, але якось так спокійно, без крику. Я хочу, щоб вона була моєю мамою.

– А чи вона того хоче?

– Не знаю. Я в неї ще не питала. Якщо вона не захоче, то я буду дуже плакати.

– Плакати не треба, але якось мусиш це вяснити. А головне, що тут я тобі нічим не можу допомогти.

– Нічого, Вихоре. Я сама.

Юля плавала собі недалеко від берега. Мама стояла на березі і спостерігала за дівчинкою. Раптом до Юлі підпливла маленька русалочка. Така самісінька, як її лялька, тільки більша, така, як Юля. Невже русалочки бувають насправді? Юля думала, що вони бувають тільки в казках. Дівчинка спершу здивувалася, потім розгубилася, але ні крихітки не злякалася. Вона хотіла вже покликати маму, щоб показати їй це диво, та русалочка її зупинила.

– Почекай, дівчинко. Поки що твоя мама не може мене побачити. Поки що мене побачити можеш тільки ти.

– А чому? – здивувалася Юля.

– Бо для всіх я невидима. Я показала тільки тобі.

– Ти справжня русалочка?

– Так, справжнісінька.

– І ти вмієш розмовляти?

– Вмію. Я тільки не вмію ні читати, ні писати.

– Читати і писати можна навчитися. Це не дуже складно. Спершу здається, що це важко, а потім нічого. Я вже вмію. Я піду вже в другий клас. Якби я тут жила, я б тебе навчила. Але я живу далеко, і там зовсім немає моря. Я вже незабаром поїду додому. Так що не встигну тебе навчити.

– Я теж хочу в другий клас, – мрійно сказала русалочка.

– Якщо ти не вмієш читати і писати, то тобі доведеться йти в перший клас. Щоб навчитися. Але в нашій школі нема жодної русалочки. В нас і моря нема. Як ти будеш?

– Я знаю. Я можу стати дівчинкою. Такою, як ти. Мені треба тільки маму знайти. Як ти думаєш, твоя мама захотіла б взяти мене собі, якби я стала дівчинкою?

– Не знаю.

Дівчинка задумалася.

– Розумієш, мама може й захотіла б, але у нас є ще тато і братик Сергійко. Вони вдома.

– А мама не могла б у них якось запитати?

– Може, може запитати. Вона може подзвонити їм по телефону.

– То ти її попроси, нехай запитає.

– Добре. Попрошу. І тоді ти будеш моєю сестричкою?

– Не знаю. Напевно.

– Клас! Я маму умовлю. Вона погодиться. Я й тата спробую умовити, але це вже буде важче. Послухай, а у вас, у русалочок, також є імена? Як у людей?

– Звичайно. Я – Саїда.

– Саїда. Класне ім'я. А я – Юля.

– Юля... Твоє ім'я хочеться співати.

Обидві засміялися. Потім Юля сказала:

– У мене є лялька. Така самісінька, як ти. Тільки менша. Я завтра принесу, покажу тобі. Тільки з берега. Щоб вона не намокла.

– А твоя русалочка води боїться? Що ж це тоді за русалочка?

– Так вона ж не справжня.

І тут обізвалася Юліна мама:

– Юля, чого ти не рухаєшся? У морі треба плавати, бо інакше замерзнеш. Вийди на берег. Трошки загриєшся – та й знов підеш у воду.

– Добре, мамо. Я вже виходжу.

– Як добре мати маму. У мене є друг, дельфін Вихор. Але це не мама.

– До побачення, Саїдо.

– Не забудь попросити свою маму.

– Не забуду. Бувай.

Наступного дня Саїда з самого ранку з нетерпінням чекала Юлю. А Юля, щойно прийшла на море, взяла свою ляльку-русалочку і побігла до води.

– Куди ти з лялькою? – зупинила мама. – Вона ж намокне. І що тоді з нею буде?

– Я зараз, мамо. Я її купати не буду.

Підійшла до води і гукнула:

– Саїдо, дивися, лялька.

І побачила Саїду, веселу, усміхнену, тільки в кутиках оченят по сльозі. Русалочка вже зарання сумувала за морем і за дельфіном Вихором. І за дядечком крабом трішечки. Але не дуже. Бо що дядечко краб? Полоскоче Саїду своїми клешнями – та й усе. От дельфін... За Вихором русалочка по-справжньому сумувала. Вони з ним могли плавати і розмовляти цілий день. За сестрами і за батьком їй не сумувалося. Вони були до Саїди байдужі. Інколи згадували про неї, та й то лише для того, щоб її насварити. А батько ще й грозився посадити Саїду на якорний ланцюг. Може він би і не посадив, та Саїді все ж образливо. Ні, вона за ними не сумуватиме.

– Ти бачиш, яка лялька? – невгамовувалася Юля. – Вона зовсім схожа на тебе. Правда?

– Схожа. Тільки шкода, що вона боїться води. Ну, скорше занеси ляльку та й ходи у воду. Все мені розкажеш.

– А вода не холодна?

– Ну... Вода – як вода. Вона завжди холодна. Просто я вже звикла. А для тебе може й холодна. Та ти заходь, не бійся. Вода тобі нічого не зробить.

– Зараз, тільки ляльку занесу.

До Юлі підійшла подружка Діана. Вони тут познайомилися.

– З ким ти там розмовляла? – запитала цікава дівчинка. – Я нікого не бачила, а ти все розмовляла та й розмовляла. І ляльку свою показувала. Кому?

– Я не можу тобі того сказати. Це секрет.

– Скажи, я страшенно люблю секрети. Я нікому не розкажу.

– Не можу, Діано, бо це секрет не мій.

– Не твій? А чий?

– Одної... Русалочки.
– Русалочки? Вигадуєш ти все. Ти просто не хочеш мені сказати.

Діана образилася і відійшла. Юлі було прикро. Але ж вона і справді не могла поки що нікому розказати про Саїду.

– Діано, – гукнула Юля. – Не сердься. Незабаром ти про все дізнаєшся. Але зараз я ще не можу.

Та Діана вже бавилася з іншими дівчатками. Вона образилася не на жарт.

– Мамо, я піду вже у воду, – гукнула Юля.

– Вода ще не нагрілася. Почекай ще трошки.

– Ні, мамо, я вже хочу. Там на мене хтось чекає.

– А-а, тоді йди. Але не будь довго, бо замерзнеш.

– Не замерзну, – гукнула Юля, – та й побігла до води. Вода і справді була ще досить холодна. Відважних, щоб купатися, було мало. Краще почекати, доки вода загірється. Але Юля не могла чекати. Вона без остраху залізла у воду. Там була Саїда. Юля скрикнула, постояла ще трохи на міліні, а потім наблизилася до Саїди, що плавала тут-таки біля берега.

– Привіт, Саїдо!

– Привіт, привіт! Розкажуй скоренько. Я вже дуже хочу знати, чи погодилася твоя мама взяти мене собі.

– Погодилася, погодилася. Потім вона довго розмовляла з татом. І тато теж погодився. А Сергійко так зрадив, аж стрибав. Він вже хотів би тебе побачити. Так що все гаразд. Так що ставай скоріше дівчинкою.

– Завтра. Завтра я вже вийду з моря дівчинкою – і всі побачать мене. І твоя мама побачить.

– Клас!

– Тільки знаєш що? Прихопи для мене щось із своїх одяганок. Я ж нічого не маю.

– Не хвилюйся, ми з мамою візьмемо все, що треба.

– Тільки не забудьте. Бо як я тоді? Я ж хочу бути справжньою дівчинкою, як ти.

– Не бійся. Все буде добре.

– А ще скажи своїй мамі, що я буду чемною і слухняною. Це я в морі пустувала, а тепер не буду.

– Добре, скажу.

– А зараз я попливу з морем прощатися. І з Вихорем, якщо його знайду.

– Скажи, Саїдо, а тобі сумно прощатися з морем.

– Сумно, дуже сумно. Та я конче хочу бути людською дівчинкою. Ну... До завтра. Приходьте. Я буду на вас чекати.

Субота. Хоча, коли ти відпочиваєш, назви днів наче втрачають своє значення: чи то субота, чи неділя, чи ще якийсь день, ти однак відпочиваєш.

Було хмарно. Ніхто дуже до моря не поспішав. Та Юля нетерпилувилася. Вона все приспішувала свою маму.

– Скорше, мамусю. Ходімо вже. Там Саїда чекає. Уявляєш, як їй?

– Ой, донечко, я чомусь не дуже вірю в ту твою русалочку, що вона є насправді. Мені чомусь здається, що все це ти вигадала. А я повелася на ту твою вигадку. І тата зворохобила.

– Мамочко, ну чому ти мені не віриш?

– Бо я так ще й досі не бачила ту твою Саїду. І взагалі... Все це дуже схоже на казку.

– Мамочко!..

– Ну добре, добре. Ходімо вже.

Склали в пакет одяганку, вже від дверей вернулися за туфельками – Юля згадала. Та й до моря. Тут воно зовсім близьенько. Ось воно. Сьогодні якесь сумне і захмарене, як і небо.

– Це воно за Саїдою сумує, – тихо сказала Юля. Вона бігла попереду своєї мами. Їй хотілося вже скорше добігти до того моря. І як тільки вони наблизилися до води, з моря до них вибігла дівчинка, засмагла, з розпущеним довгим і густим волоссям, тільки ноженята її були маленькі і зовсім без засмаги,

білісінькі. Вона простягнула руки, посміхалася і бігла до них.

– Мамо, а ось і я, – сказала радісно і схвильовано. Мама нахилилася, обняла дівчинку і поцілувала. Мама теж посміхалася, та в очах її блиснули сльози.

– Ну... Іди сюди, маленька. Зараз ми тебе витремо рушничком, а потім одягнемо. Так... А тепер ми розчешемо твоє розкішне волосся. Юлю, ти взяла гребінець?

– Взяла. Ось.

– А це боляче? – занепокоїлася Саїда.

– Ні, не боляче. Я постараюся зовсім легенько. Отак... Тобі доведеться багато до чого звикати. Нічого, звикнеш. Коли що

– Юля підкаже, допоможе тобі. Ви ж тепер сестрички.

– А ви заплетете мені кізку, як у Юлі?

– Звичайно. Ось і гумка кольорова. Тільки бантики ми з Юлею забули. Нічого, вдома вчепимо. Ну... Тепер пішли.

– Мамо, мамо, почекай. Пофоткай Саїду, на мобільний. Щоб татові скинути.

– А це боляче?

– Ні, зовсім не боляче. Ой, Саїдо, у тебе зелені очі?

– Так. Це від моря.

– А хіба море буває зелене?

– Море всяке буває.

Незабаром мама, Юля і Саїда поїхали до міста Львова, де зовсім не було моря, зате на них чекали тато і Сергійко. Мама з Юлею, відпочили і засмагли, везли до Львова теплий спогад про море і маленьку русалочку Саїду, що захотіла стати людською дівчинкою.

Чи зустрінеться Саїда з морем? Колись зустрінеться, неодмінно зустрінеться. Ви хочете знати, як це було? Поверніться на початок цієї історії і прочитайте ще раз.

ЧАРІВНА ШПУЛЬКА

Шпулька чорних ниток лежала собі на столі в Олесиній кімнаті. Мабуть, Олеся щось шила та й не поклала нитки на місце. Мама за таке свариться. Вона каже, що кожна річ має лежати на своєму місці. Олеся також це знає, але інколи вона просто про це забуває. Раптом шпулька покотилася по столі та й упала на підлогу.

– От тобі маєш, – здивувалася дівчинка. – Ніхто ж тебе не зачіпав. Чого ж ти впала?

– А я не впала, а стрибнула, – почувла Олеся тоненький голосок.

– Хто це? – ще дужче здивувалася дівчинка. Але тут вона побачила, як шпулька закрутилася, наче дзиґа, по підлозі, а потім заспівала: а я шпулька чарівна, а я шпулька чарівна.

– Шпулько, це ти співаєш?

– Я співаю. А що?

– Я ще ніколи не чула, щоб шпулька співала.

– Ти ще багато чого не чула. Я ж тобі сказала, що я шпулька не проста, а чарівна.

– А чарівні шпульки бувають?

– Звісно, що бувають.

– А де ти у нас взялася?

– Де взялася? Купилася. Мене твоя мама купила в магазині.

– А що ти вмієш?

– Я? Можу обернутися на...

І серед кімнати вже крутилося маленьке мишенятко. Олеся притьмом залізла на канапу і від страху ледве не заплакала.

– Ой, не треба. Я страшенно боюся мишей.

І посеред хати вже знову крутилася маленька шпулька з чорними нитками.

– Не розумію, чому ти боїшся мишей, тим паче маленького

мишеняти. Воно ж таке маленьке, а ти он яка велика. Ну, злазь з канапи. Давай будемо бавитися. Та не бійся ти. Я вже не мишеня. Давай так: я буду крутитися, а ти мене будеш ловити.

– А-а, так не цікаво. Скажи, а на кого ти ще можеш обернутися?

– Ну... На лева чи на ведмедя. Хочеш?

– Ні-ні, не треба.

– А на вовка? У-у!

І Олеся побачила на підлозі роззявлену вовчу пащу з вишкіреними зубами.

– Ай, мамо, – закричала Олеся. На порозі Олесиної кімнати стала мама. Вовча паща зникла, чарівна шпудлька теж.

– Що трапилося, Олеся? Ти чого кричала?

– Мені... Я... Злякалася.

– Чого ти злякалася?

– А мені здалося, що у нас живе вовк. Навіть не вовк, а вовча паща.

– Ну й смішна ти. Як вовча паща може жити без вовка?

– Не знаю. Мені так здалося.

– Це все від того, що бабуся розказує тобі страшні казки. Наслухаєшся тих казок, а потім ввижається казна-що. Навіть серед білого дня. Скажу бабусі, щоб вона того більше не робила.

– Не треба нічого казати. Нехай бабуся розказує. Я люблю страшні казки.

– Тоді не треба боятися і вигадувати про вовчу пащу. Ну, добре, бався. Я пішла, бо в мене ще обід не готовий.

Як тільки мама вийшла, чарівна шпудлька знову з'явилася посеред кімнати.

– Ой, а я думала, що ти вже мамі розкажеш про мене.

– Ні, що ти!

– А навіщо ти про вовчу пащу розказала?

– Бо я дуже злякалася.

– А хочеш, я на песика обернуся?

– Ні, не хочу. Песики кусаються.

– Але ж ти боягузка. Той песик тебе не вкусить.

– Однак не хочу. Мама побачить песика в хаті і вижене його. Тоді я не буду мати ні песика, ні чарівної шпудльки.

– А хочеш, я обернуся на котика?

– На котика – хочу. Котика мама не вижене, бо вона котиків любить.

І за хвилину в Олесі на колінах спав, згорнувшись клубочком, маленький чорний котик. Він спав і муркотів, а Олеся гладила його і посміхалася. По якимсь часі в кімнату знову заглянула мама.

– Олеся, ти часом не знаєш, де наші чорні нитки?

– Ні, не знаю, – сказала Олеся і почервоніла, бо вона добре знала, де чорні нитки. Вони лежали у неї на колінах, але це вже були не нитки, а маленький чорний котик. Як мала Олеся про те сказати мамі? Мама теж побачила котика.

– Ой, який у тебе гарний котик. Де ти його взяла?

– Не знаю, – знітилася дівчинка. – Мабуть він просто... Просто забіг до нас.

– А-а, напевно, через вікно. Як ти думаєш, – спитала мама, – він тепер буде у нас жити?

– Не знаю. Може. Якщо йому у нас сподобається.

– І де ж ті нитки? Куди вони поділися?

– Коли мама вийшла, котик-шпудлька сказала:

– Мабуть, я знову стану шпудлькою.

– Не треба. Навіщо? Будь краще котиком.

– Але ж мамі треба шити. Вона не може обійтися без чорних ниток. Твоя мама для того мене й купила. Ти не хвилюйся. Коли мама перестане шити, я знову стану котиком.

– Тоді гаразд, будь шпудлькою.

Олеся відхилила двері і гукнула:

- Мамо, мамо, ось шпулька з нитками.
- Де ж вона була?
- А... Вона впала.
- От неслухняна шпулька. Давай її сюди. О, а чого вона тепла?
- Бо котик... Бо я її тримала в руках.
- А де ж твій котик?
- Не знаю. Побіг кудись.
- А я думала, він залишиться у нас. Гарний котик. Буде жаль, якщо він більше не прийде.
- Прийде. Він казав...
- О, то він у тебе ще й розмовляє?
- Мамо, та ж всі котики розмовляють. Хіба ж ви того не знали?

Мама погладила по головці свою маленьку донечку.

- Добре, Олесю. Вір у казку. Рости з казкою. Тоді й життя тобі буде посміхатися.

Мама пошила що їй було треба та й сховала шпульку до шухляди. А Олеся чекала, чекала свою шпульку, а її все не було та й не було. Тоді дівчинка пішла її шукати. Вона заходила в кімнату і тихенько кликала:

- Шпулько, де ти?

Та шпулька не озивалася. Дівчинка зовсім засумувала. А потім вирішила заглянути в шухляду. Відчинила шухляду – і побачила там свою шпульку.

- Шпулько, ти тут? А я тебе шукаю, шукаю.
- А я тут тебе кличу, кличу, а ти мене не чуєш. Іди сюди, моя хороша. Ти знову будеш моїм котиком?
- Котиком? Буду, якщо ти хочеш. Але це не цікаво. Я котиком вже була. Давай я краще буду... Ну ким мені бути?.. Давай я краще буду лялькою. Найкращою лялькою. І це буде твоя лялька. Тільки твоя.
- Добре, – зраділа Олеся. А потім чомусь засумувала. Шпулька

це помітила.

- Чого ти? Тобі не подобається мати найкращу в світі ляльку? Та друга б дівчинка...

– Подобається. Дуже подобається. А як мама спитає? Що я їй скажу: не могла ж лялька залізти до мене через вікно, як котик.

- Не могла, – погодилася шпулька.

– Тоді доведеться розказати мамі про тебе.

- Не можна.

– А чому не можна? Нехай би мама знала. Що ж тут такого? Моя мама теж любить казки.

– Не можна, бо тоді я стану звичайною шпулькою з чорними нитками і не буду більше чарівною. І тоді не буде в тебе ні котика, ні ляльки, ні навіть маленького мишеняти, якого ти чомусь боїшся.

Олеся на мить задумалася. Погоджуватись було дуже небезпечно. Дівчинка могла втратити свою чарівну шпульку. Але їй дуже хотілося мати гарну ляльку. І це бажання перемогло.

- Добре, – сказала Олеся, – обернися лялькою. Але тільки не надовго. Щоб мама не бачила.

Правда, маму дурити не можна. Але я й не дурю. Я просто не можу розказати мамі, що у нас є така незвичайна чарівна шпулька.

Яка ж то була лялька. Та такої ляльки і справді мабуть не було ні в кого. На ній була модна сукня, справжні черевички, вона мала справжнє волосся. А ще лялька раптом розплющила очі і сказала:

- Ма-ма. О-ле-ся.

А потім вона стрибнула на підлогу та й ну витанцьовувати і приспівувати. Олеся аж в долоньки заплескала. І де вже там було їй пам'ятати, що по недовгій часі їй треба було вже попрощатися з тією гарною лялькою. Дівчинка була просто не

в змозі це зробити.

Забула Олеся про наказ чарівної шпульки. Забавилася та й... У кімнату зайшла мама і здивовано зупинилася. Посеред Олесиної кімнати танцювала розкішна лялька. Мама такої ляльки ще ніколи не бачила. Вона якийсь час заворожено дивилася на те диво, а потім запитала:

– Олесю, звідки у тебе така гарна лялька?

Від несподіванки Олеся здригнулася. Тільки тепер вона побачила маму.

– Ой, – сказала дівчинка. Вона просто розгубилася і не знала, що мала казати. Їй дуже не хотілося залишитися без чудової чарівної шпульки.

– Мамочко, я... – та й заплакала.

– Ну чого ж ти плачеш, моя донечко? Я ж тебе ще навіть не сварила. Та й не знаю, чи є за що сварити. Лялька і справді чудова. Я й сама нею замилувалася. Ти тільки скажи мені, чия це лялька. Звідки вона у тебе?

– Це... Це... Чарівна шпулька, – змушена була зізнатися дівчинка.

– Яка шпулька? Чарівна? – не зрозуміла мама.

– Так, чарівна шпулька з чорними нитками.

– Чия шпулька, Олесю?

– Наша шпулька.

– А звідки у нас взялася чарівна шпулька?

– Купилася в магазині. Так вийшло, що вона попалася нам.

– І що, Олесю?

– Нічого. Просто вона може обертатися на мишеня, на лева, на ведмедя, на вовка, на котика і от... На ляльку обернулася.

– І все це чарівна шпулька?

– Так.

– А де ж вона? Чому я її не бачу? І лялька зникла. Якби я не бачила тієї чудової ляльки, то я б не повірила, що вона була. Але ж лялька була, я бачила, як вона танцювала. Куди ж вона

могла зникнути?

– Тепер її в нас вже ніколи не буде. Тобто... Вона тепер буде звичайною шпулькою чорних ниток і більше ніколи не буде чарівною.

І Олеся в розпачі гірко заплакала. Мама пригорнула дівчинку до себе. Вона цілувала свою донечку, гладила її по голівці.

– Ну чому, Олесю, вона не буде більше чарівною?

– Бо я розказала. Про неї не можна було розказувати, а я... А я...

– Ну... Однак не плач. Не могла ж ти і справді мені не розказати. Завтра ж піду до магазину і ще куплю кілька шпулек ниток. А раптом серед них трапиться ще одна чарівна шпулька. Цить, не плач.

– Не трапиться, не трапиться, – ридала Олеся, і мама ніяк не могла її заспокоїти.

Сон прийшов до Олесі якось відразу. Щойно тільки вона склепила повіки, як побачила дивовижну фею. Фея була чомусь схожа на ту незвичайну ляльку, на яку обернулася вдень чарівна шпулька. Тільки фея була ще краща і сиділа на маленькому золотогривому конику, котрий ніяк не міг встояти на місці. Фея наблизилася до дівчинки і лагідно сказала:

– Не плач, Олесю. Я розумію, що ти не могла не розказати мамі про чарівну шпульку. Ти чемна дівчинка і добра донечка. А тому... А тому... Чарівна шпулька залишиться в тебе. Я дарую її тобі.

Дівчинці хотілося затанцювати і закричати від радості, але замість того вона тихо сказала:

– Дякую вам. Ви дуже люб'язні.

– Тільки більше нікому про чарівну шпульку не розказуй. Нехай казка залишається казкою. Бо інакше чарівна шпулька зникне назавсім. Цю таємницю будете знати тільки ви з

мамою.

– Дякую, ще раз тихо сказала дівчинка і прокинулася.

Був тихий погідний ранок. Літали і голосно кричали стрижі. Вони наче з чогось раділи.

– Мамо, – покликала Олеся. Але мами не було. Дівчинка швиденько зіскочила з ліжка і босоніж побігла шукати свою шпульку. Шпулька була на своєму місці в шухляді.

«Чи ж вона чарівна? – схвильовано подумала дівчинка. – Чи не надурила мене фея? Ой, що я! Така добра фея не могла мене надурити. Просто... Просто мені могло все це наснитися».

Олеся дістала шпульку з чорними нитками і тихо сказала:

– Шпулько, будь ласка, обернися на котика.

І ледве стрималася, щоб не скрикнути від радості. Біля її ніг крутився і муркотів маленький чорний котик. Добре, що дівчинка не скрикнула: вона могла б його налякати.

Олеся взяла котика на руки, погладила і тихо сказала:

– Доброго ранку, котику. Шпулько, я дуже рада, що ти зі мною.

– Я також, – сказала шпулька, що була на цей час котиком.

У кімнату увійшла мама.

– Доброго ранку, донечко. Ти вже встала?

– Доброго ранку!

– А я вже й до магазину встигла збігати. Он глянь, скільки я ниток накупила. Тепер нам надовго вистачить. А раптом ще котрась шпулька виявиться чарівною.

І тут мама побачила на руках у дівчинки котика.

– Котик! Той самий! Звідки він у тебе?

Мама погладила котика і зацікавлено подивилася на доньку.

– А це, мамо... Знову чарівна шпулька. Фея дозволила, щоб вона залишалася у нас.

– Яка фея, Олеся? – занепокоїлася мама.

– Казкова фея, мамо. Вона прийшла до мене у сні і... Дозволила. І ось... Котик.

– Я дуже рада, Олеся.

– І ми з шпулькою також. Тільки, щоб нікому.

– Та звичайно, звичайно. Казка любить таємницю.

І вони посміхнулися. А що може бути краще від маминої посмішки і від посмішки її маленької донечки?

КОШИК З ГОСТИНЦЯМИ

В степу у долині розкинулося село. Посеред села річечка тече, а неподалік в садочку хата стоїть, біла, з ясними вікнами, як намальована. В тій хаті жінка живе, на ім'я Ксеня. І є в тієї жінки не мало, не багато, а четверо дітей: дві дівчинки і два хлопчики. Чоловік Ксені чумакував. Занедужав у дорозі та й помер. А вона зосталася з дітьми та й так собі жила. Вбого жили. Та мали свого шматочок поля, город біля хати – ого! Це вже було неабияке багатство. Як вродить добре, то й у них є вареники і хліб з маслом. А як не вродить... Тоді гірше. Тоді старші діти у людей на хліб та на одєжину заробляють. Отаке-то воно вдовине життя. Були то давні часи, нелегкі часи. Не одна Ксеня так жила – часом з квасом, порою з водою. Та як би там не було, а хата у них стояла завжди усміхнена, а діти завжди були причепурені та веселенькі.

– І як ви ото, Ксеню, так живете? Часом і бідуєте, знаю, що бідуєте, а по вас не видно, – казала найближча Ксенина сусідка тітка Ганна.

– Головне, Ганно, найголовніше в житті, щоб діти посміхалися. Бо коли діти посміхаються, тоді й біда кудись дівається.

– А як же так робити, щоб ті бісові діти посміхалися? Он мої чомусь не посміхаються, а тільки вовчєнятами дивляться і думають, де б яку шкоду зробити.

– Дітей, Ганно, любити треба, голубити їх. Тоді вони й посміхатимуться.

Але сердита тітка Ганна того зрозуміти не могла.

– Яка там любов! Наробишся, як та коняка, прийдеш додому, попорасшся, а вони тобі:

– Мамо, розкажіть казку. Казку хочемо.

Гримну на них:

– Яка там казка. Вечеряйте та лягайте. Я наробилася, натомилася, що мені не казка в голові, а як би відпочити.

– А я своїм дітям завжди на ніч казки розкажую. Добрі казки. Щоб мої діти в добро вірили. Софійка вже доросла – та й та казки слухає.

– Софіє, – кажу інколи, – ти ж вже велика. Пощо тобі казки слухати?

– А так, мамо, цікавіше, – каже вона, – і натомлені в роботі руки менше болять.

Каже так Софія і посміхається. Для дітей, Ганно, завжди посмішку берегти треба. Попри всяку втому.

От пішла якось Ксеня на базар. У якійсь потребі вибралася, щось купити треба було. Той базар далеко був, та коли треба, то мусиш іти. Про автобуси тоді ще ніхто й не чув. Ніхто й не здогадувався, що придумає колись людина диво отаке. Часом бувало, що хтось возом на базар іде. Як добрий чоловік трапиться, то й підвезе. А тут, як на злість, нікого. Доки прийшла Ксеня на той базар, то добре-таки натомилася. Чи купила що, чи ні, а найперше придбала дітям гостинці. Бо ж як би таке могло бути, щоб мати з базару прийшла і гостинців не принесла? Найменшому, Максимкові, купила коника-свистунчика. З глини вироблений, опалений, міцний, як дзвін. А свище як! На конику тому козак сидить. І трава вироблена – сягає коневі аж попід живіт. Яринці ляльку купила. Гарна лялька, в українському строю, разочок намиста на шії. Кажете, таких ляльок не роблять? Тепер не роблять. А колись робили. Тепер все більше Барбі, я знаю. Та це було колись, не в наші дні. Василикові купила горнятко полив'яне, по ньому квіти намальовані, як живі. А Софійці купила сукню, гарну, дівочку, вишиту заплоччю, щоб дівчина мала в чому до церкви піти та й на вулицю між дівчат вийти. Хотіла й собі купити якусь обновку, та грошей забракло. А-а, нічого, вона й так обійдеться. Зате ж діти радітимуть. І неодмінно посміхатимуться. Склала гостинці в кошик – та й додому, бо вже не рано.

От йде вона, йде, вже таки добре притомилася, і возом ніхто не їде, щоб підвіз хоч трошки. Сонце пече, пилюга очі застиляє, а Ксеня все йде. Аж по дорозі дуб росте. Іде він тільки тут взявся? Такий рясний, такий розлогий та тінистий. Так і кличе під своє віття у холодок. Сіла жінка під тим дубом, кошик з гостинцями обіч себе поставила. Думала відпочити, та непомітно й задрімала. І, здавалося, ненадовго той сон її повіки склепив. Прокинулася – аж кошिका нема.

– От тобі маеш! Натішилася гостинцями і дітей своїх потішила. І нікого наче ж не було. Хто ж того кошिका вкрав? От лиха година та нещаслива. І що ти будеш робити? Доведеться без гостинців додому повертатися.

Аж тут з яруги, що обіч шляху, чоловічок маленький виліз. Де й взявся такий потворний. Таким хіба що неслухів лякати, щоб менше пустували. Покручений, скоцюрблений, до брилика суха трава причепилася. Став він перед жінкою та й захихикав.

- Хи-хи-хи! А я знаю, хто твій кошик украв.
- Коли знаєш, то скажи, добродію.
- Не добродій я, а Буркун.
- Буркун – то й Буркун. Та хто мій кошик украв? Кому він знадобився?
- Степовичка. Це вона.
- А хто така Степовичка? Я про таку щось не чула.
- Хи-хи-хи! Гляньте на неї! Вона не чула про Степовичку! Всі про неї знають, а вона не чула! Панна наша, що їй весь степ належить.
- І вона злякомилася на мій солom'яний кошик? Бути такого не може. Нізащо в таке не повірю.
- Хи-хи-хи, не може! Чому там не може? Взяла кошик та й пішла собі. Ти ще можеш її наздогнати. Вона ще не встигла далеко відійти. Хи-хи-хи!

Щось в тому чоловічкові було дуже неприємне.

Особливо вражало оте його хихикання. Не вірила йому Ксеня. Все ж вирішила наздогнати Степовичку. Може якось та панна Ксені допоможе знайти її кошик з гостинцями. Бо де ж таке видано, щоб хтось його вкрав серед білого дня?

Стала жінка та й пішла. А як побачила попереду молоду поставу в ясній одежі, то й крок прискорила, хоч була таки вже досить втомлена. І наздогнала Ксеня ту ясну панну. А коли стала перед нею, то мову їй відібрало, бо вроди такої Ксеня ще ніколи не бачила. Одяг ясний, вишиваний, на шії калинове намисто, на голові вінок з волошок. А усміх, а очі! Про ті очі можна розказувати цілий день, а так нічого й не розкажеш, бо вони мінливі, грайливі, суворі і лагідні водночас. Бо в тих очах відбилосся і синє небо, і відблиск сонця, і тьмяна зелень степу. Ксеня стояла перед Степовичкою і мовчала. Та треба було щось сказати, тим паче, що панна дивилася на жінку своїми дивовижними очима запитально і зацікавлено. Нарешті Ксеня таки зважилася:

- Ясна панно, хотіла б я просити вашої допомоги.
- А що трапилось?
- Йшла я з базару, несла кошик з гостинцями для своїх дітей. Сіла відпочити під розлогим дубом та й задрімала, бо натомилася, пішки йдучи. А поки я дрімала, то хтось украв мого кошика з гостинцями. Як мені тепер без гостинців до дітей повернутися?
- Скажи, жінко, а коли ти за кошиком похопилася, ти нікого біля себе не бачила?
- Бачила тільки маленького чоловічка, що з яруги виліз. Він назвав себе Буркуном, а ще він увесь час хихикав. Неприємний такий чоловічок.
- А нічого тобі той чоловічок не казав?

Ксеня замешкалася. Не могла ж вона і справді сказати, що Буркун казав, нібито Степовичка вкрала її кошик з гостинцями. Ксеня в таке не повірила, але... Вона мовчала.

- Не бійся, жінко. Кажі, що той негідник тобі виплітав.
- Що нібито мій кошик взяла Степовичка.
- Цебто я? Оце так! Навіть від нього я на таке не сподівалася. Ну, ходімо. Будемо шукати твій кошик з гостинцями. Нечувано, щоб у моєму степу творилося таке безчинство.
- Підійшли до дуба. Ніде нікого. Тільки коршак в горі кружляє. Степовичка покликкала:
- Гей, Буркуне.
- Тиша. Тільки з яруги чути легеньке хихикання.
- Вилазь, вилазь, негіднику. Я знаю, що ти тут.
- І Буркун виліз. Був нещасний і жалюгідний, ледве не повзав перед Степовичкою.
- Ану кажи, негіднику, що ти брехав цій жінці?
- Ваша ясність, та я нічого не брехав. То все вона сама вигадала.
- Що вигадала?
- Що нібито ви взяли її кошик з гостинцями.
- Досить молоти дурне. Скажи краще, де кошик. Адже я знаю, що ти його вкрав, хоч він тобі і не потрібний. То вже злодійська вдача така.
- Та... Ваша ясність, у мене нема того кошика.
- А де він?
- Та я його...
- Тільки не бреші.
- Я його вовкові віддав.
- А для чого вовкові цей кошик?
- Я не знаю. Просто я подумав, що треба з усіма добре жити.
- Он ти у нас який добрий. Ну постривай, я ще до тебе доберуся. До тебе і до твого роду. Місця тобі в моєму степу не буде... А зараз...
- І Степовичка приклала руки до уст та загукала:
- Вовче! Сіроманцю!
- У-у-у, – почулося здалеку вовче виття – аж мороз поза плечі

- пішов. Ксеня зблідла і прихилилася до дуба.
- Ти не бійся, жінко, – сказала Степовичка. – Я тут володарка. При мені ніхто з них не сміє чинити зло. Стій і нічого не бійся. Мусимо ж ми знайти твого кошика.
- У-у-у, – завив сіроманець ще раз, уже ближче. Мовляв, хто мене потребує?
- Це я, Степовичка, кличу тебе. Виходь до дуба.
- Почулося шемеркання, тріск – і з зеленого байраку вийшов вовк, забрюханий, у реп'яхах.
- Чого кликала мене, ясна володарко?
- Як ти посмів стати перед мої очі в такому вигляді? Подивися на себе. На кого ти схожий?
- Життя моє таке, ясна панно. Вовче життя. В день промишляю, здобич шукаю, вночі не сплю. Вовченята ростуть, їсти хочуть.
- Ну добре, добре. Годі тобі скаржитися. Всі вовки споконвіку так жили. Ти краще скажи мені, де кошик з гостинцями?
- Який кошик?
- Ти хочеш сказати, що в тебе не було ніякого кошика?
- А-а, цей... Був. Як би не було? Цей негідник Буркун в когось його поцупив та й віддав мені. Я приніс його додому, вовченята понюхали, що там м'ясом і не пахне, та й втратили до кошика будь-яку цікавість. Мої діти, знаєте, ростуть. Вони, знаєте...
- Знаю, знаю. Їсти хочуть. То куди ж ти подів того кошика?
- А я заглянув у нього – а там лялька, ще якийсь непотріб. Тьху! Та й відніс той кошик лисиці. Я подумав собі: тут живучи, треба з усіма добрим бути. Тим паче, що лисиця – моя кума.
- То ви тут, як я бачу, всі добрі. За чужий кошт. І що лисиця зробила з тим кошиком?
- Не знаю, ясна володарко.
- Біжи і поклич лисицю. І скажеш їй, щоб кошик з собою прихопила.
- У-у-у, це так далеко. Я так сьогодні натомився.
- Що?

– Біжу, біжу. Нема питань. Я вже побіг. Мене вже нема.

– Гляди ж, вовче, не барися.

Тільки зашелестіло і сухе гіляччя затріщало.

– А ми присядемо та й почекаємо. Ти мені про своє життя-буття розкажеш.

– А що ж його розказувати? Живемо зі своїх рук, з нашої праці. Маємо шматочок поля, так не маємо коня. Візьмеш у людей – знову ж відробляти треба. Та не скаржимося. Я до роботи звикла ще змалечку. Діти підростають – теж до роботи звикають. Отак і живемо, з добротою та ласкою, з усмішкою та казкою. Добре живемо. От тільки халепа з тим кошиком трапилася. Я з базару дітям гостинці несла, а тут таке...

З'явилася захекана лисиця. В зубах кошик несе.

– О, це мій кошик, – зраділа Ксеня.

– Розкажуй, вертихвістко, навіщо тобі був потрібний цей кошик.

– Він мені зовсім не був потрібний. Мені його вовк приніс. Мовляв, на, кумо, для лисеня. А я принесла того кошика та й питаю у своїх лисенят:

– Як ви думаєте, діти, що в тому кошику?

А вони хором:

– Курочка!

– Ні, – кажу, – не курочка.

– Ну тоді півник. Такий молоденький, такий солоденький.

– Ні, – кажу, – не півник.

– Ну, тоді курчатко, – загукали мої діти.

– Краще двоє курчаток, бо одного нам буде замало.

– Ні, краще троє, – вигукнуло найменшеньке. – Щоб кожному по курчаті.

– Як вам не соромно, – стала я їх ганьбити. – Все б тільки про жертя думали. У вас нема ні крапельки інтелекту.

Та вони вже побігли до своїх забав. Заглянула я в кошик, але й мене він не зацікавив. А що, цей кошик комусь

потрібний?

– Потрібний. Тій, кому він належить.

І Степовичка віддала кошик Ксені. Жінка дуже зраділа. Вона ретельно оглянула все, що в ньому було, обтрусилася з кошика сухі травинки, подякувала Степовичці і вже хотіла було йти. Та Степовичка її зупинила.

– Чекай, жінко. Знаю, що життя твоє нелегке. Хоч і мені тут не з медом, бачиш сама. Всі у моєму степу мусять полювати на здобич. Це я розумію. Так повелося з давніх давен. Без того не можна. Це виживання. Але виживати мусять ті, хто полуює, і ті, на кого полюють. Думаєш, мені легко всьому давати лад? Але, щоб привласнити чуже – це нечувано. Такого в моєму степу ще не було.

І звернулася до присутніх:

– За те, що ви були не гостинні до цієї жінки, мусите для неї зробити щось добре. Вчіться бути насправді добрими, а не за чужий кошт. Ти, вовче, приженеш сюди дикого коня. Ти це вмієш. Я зроблю, щоб він був сумирний. Жінка коня не має, то він їй у господарстві знадобиться. Ти, лисице, приженеш диких гусей. Ти знаєш, як це робиться. А я тих гусей своїми зроблю. Домашніми. Будуть корм з рук брати.

– Ой-ой-ой! Це ж справа нелегка. А я своїх лисенят самих вдома залишила.

– Нічого. Побудуть самі. Вони в тебе розумні. Всі в свою маму вдалися. Роби, що велю.

І з відразою глянула на маленького потворного чоловічка Буркуна.

– А ти...

Ще раз зміряла його гидливим поглядом.

– Ти, бур'янище, назбирай дітям хоч кошик ягід. Ти це можеш. Родину свою долучи.

– Ой, що ви! Я й кошика у себе вдома не знайду.

Зірвала Степовичка три дубових листочки, стулила їх

докупи, щось прошепотіла – і з них зробився гарний новенький кошик.

– На, – кинула Буркунові. – І щоб миттю мені. Весь свій рід долучи. Бо виполу враже бур'янище – і сліду не залишиться.

Коли сиділи з Ксенею під деревом та розмовляли, Степовичка непомітно кинула в кошик з гостинцями волошку із свого вінка. Кинула – та й нічого. Сиділи й чекали. Коли чують – кінь ірже, копитом б'є.

– О, вже вовчисько дикого коня жене. Може, якщо захоче. Зараз я того коня приручу.

Аж тут і кінь, гнаний вовком. Очі вогнем та злістю горять, копитами креше – аж іскри летять. Так і хоче вовка вдарити.

– Ну, господине! Намучився я. Зате самі бачите, кінь – хоч під отамана. Дух перевести не можу. Ледве я його пригнав. Мало не вбив мене, клятий.

– Добре, добре. Не бідкайся вже. Йди з миром.

– З яким миром, володарко! Треба здобич шукати, дітей своїх годувати. А миром здобич не вполюєш.

Та й побрів, відсапуючись, у байрак. А Степовичка дістала хустку та й кинула на коня. Кінь захропів, забив копитами – та й затих. Сумирно стоїть, траву пощипує. Степовичка підійшла, погладила коня.

– Розумний кінь. Служи тепер своїй господині. Слухайся не тільки її слова, а навіть її думки.

Кінь пряв вухами, і, здавалося, все розумів, що йому казали.

– А тепер, господине, підійди до свого коня. На ось тобі кусень хліба з сіллю та дай коневі для знайомства. Нехай відчує запах твоїх рук і твоє добре серце.

Ксеня з острахом підійшла до коня. Кінь стояв спокійно, нічим не видавав свого дикого норову.

– Не бійся, – сказала Степовичка, – кінь тепер твій.

Аж тут загелготіли гуси. Їх гнала лисиця. Ціле стадо диких

гусей. Махнула їм Степовичка – воний сіли. Тоді Степовичка й каже:

– Ви, гуси, вже не дикі. Ви належите вашій господині, як цей степ належить мені. Хай вас обминає і орел, і всякий звір. Летіть, гуси, до себе у двір.

Гуси загелготіли, знялися на крила та й полетіли. Лисиця сумно у слід їм дивилася.

– Хоч би одну мені залишили. Для моїх лисенят.

– Нічого, ти ще собі вполюєш. Досить з тебе і куріпочок, котрих ти носиш щодня для своїх лисенят. Думаєш, я не знаю?

– Ой, де там! Де там! – забідкалася лисиця та й пішла собі геть.

– Гей, Буркуне, де ти так довго баришся? Чи твій рід перевівся, що допомагати тобі нікому?

З яруги почулося хихикання і виліз Буркун, ледве тягнучи кошик, повний ягід.

– Тепер все. Пора тобі, жінко, додому. Діти чекають. Іди, я подовжу сьогодні для тебе день, аж доки ти додому не доберешся. Не згадуй Степовичку лихим словом. Нехай твої діти посміхаються.

Прийшла Ксеня додому – аж тоді сіло сонце.

– Мамо, мамо, а де ви так довго були?

– Ми вас так чекали, так чекали.

– А Максимко без вас спати не хотів.

– А тут без вас гуси прилетіли. Їх багато. Я хотіла їх вигнати, а вони не виганяються.

– І де ж ті гуси?

– Та он сидять біля хліва.

– Насип їм пшениці та відчини хлів. Це тепер наші гуси.

– Мамо, мамо, там кінь...

– І кінь тепер наш.

– А звідки все це взялося?

– От коли ляжете спати, я вам розкажу про свої пригоди. І це

буде, як гарна казка вам на добраніч.

Роздавала гостинці, а діти тішились і посміхалися. Порожній кошик на кілочок повісила. Та був той кошик не зовсім порожній. В ньому була чарівна волошка з вінка Степовички, котру ніхто і не помітив.

Під мамину казку діти й позасинали – кожна дитина зі своїм гостинцем. Тільки найстарша, Софія, свою сукню, примірявши, в шафу повісила.

Вранці повставали, та ще поки піти до своєї роботи, мати звеліла Софії винести кошик до комори, щоб тут не пилюжився.

– Винеси, дитино, кошик до комори. Скоро він мені не знадобиться. Однак грошей нема, щоб на базар іти.

Софія до кошика – а він повнісінький.

– Мамо, хіба ви з кошика вчора все не виклали?

– Все виклала. А що?

– А ось гляньте.

Заглянула Ксеня в кошик – і руками сплеснула. В кошику і льодяники, і солодкі випіканці, і калачики, і булочки, свіжі та пухкі. А тут і діти повставали. Радість – аж пустувати забули.

– Хто ж нам, мамо, у кошик такі солодкі гостинці поклав? – цікавиться Василик.

– Не знаю, – розгубилася мати.

– Може, святий Миколай? – висловлює своє припущення дитина. Хлопчик добре пам'ятав, що святий Миколай йому ковзани приніс.

– Ні, – сказала мама. – Хіба ж ти забув, що святий Миколай взимку ходить?

– А може він раніше прийшов?

– Ні, Василечку, такого не буває.

– Тоді... Тоді хто?

– Я справді не знаю.

– А може це наш кошик чарівний? – засміялася Софійка.

– Може, – й собі посміхнулася мама. – Але щось я раніше за нашим кошиком такого не помічала. Як би там не було, але треба пригостити сусідських дітей. Якщо вже нам таке випало, то нехай і вони порадіють.

Наступного дня в чарівному кошику, крім солодошів, знайшлися аж чотири пари новеньких черевичків. А головне – кожному по нозі. Радість в хаті, веселощі. І ніколи вони не забували про сусідських дітей. Пригощали їх та й розказували про свій незвичайний кошик. А сусідка й понесла по селу ту новину.

– Як кому – то й везе, – казала вона.

– А кому ж то у нас так везе? – допитувалися цікаві.

– Та Ксеня. Десь роздобула чарівного кошика. Кожного дня вона в ньому всякі гостинці знаходить.

– Та ну, не може такого бути.

– А от і може. Кожного дня вона пригощає моїх дітей всякими солодошами. То де бере? Бідна ж, як і я. Розпитала я в малого, а він і розказав про чарівний кошик.

– От би нам такого.

– Ага, нема. Це тільки для Ксенки, щоб її діти ласували.

– Але й вашим дітям щось перепадає.

– Та що там перепадає! Дещиця якась.

Дійшли ті чутки і до їхнього пана. Багатий був чоловік, дуже багатий, та від такого кошика він би не відмовився. Як би було добре перед сусідськими панами похвалитися такою диковинкою.

Зібрався якось пан та й пішов до Ксені. Чи привітався, чи ні, та й питає:

– Чи то правда, що у тебе є чарівний кошик, котрий кожного дня дарує вам всякі гостинці?

– Правда, – каже бідна жінка. Може б і не годилося так щиро казати, та Ксеня зроду не вміла брехати.

– Так от що, – пихато сказав пан. – Ти мені винна двадцять

карбованців. Пам'ятаєш? Весною позичала.

– Пам'ятаю. Ми ж домовлялися, що я вам у жнива відроблю.

– Домовлялися. То й що? Я передумав. Не треба мені твого відробітку. Віддай мені свого кошика. Це ж тільки подумати! Двадцять карбованців! За якогось солом'яного кошика! Та вже добре. Нехай моє пропадає.

Зітхнула Ксеня та й віддала кошик. А що мала робити?

Вранці сусідський хлопчик сам за гостинцями прибіг. А гостинців нема. Пан кошика забрав. Пошкодувала тоді заздрісна сусідка, що наробила лиха, та було вже пізно.

А що ж пан? Чи скористався він з чужого добра? Хотів, а не вмів. Ніс він кошик, йшов, на radoщах тим кошиком розмахуючи, та й витряс ненароком чарівну волошку з вінка Степовички. А без тієї волошки, самі розумієте, кошик втратив свою чарівну силу і став звичайним солом'яним кошиком.

Поставив пан того кошика в світлиці на столі, щоб, коли що – гостинці наймити не позабирали. Дивується пані:

– Що це ти приніс, мій любий? Нащо тобі цей мужицький солом'яний кошик? Та від нього мужицьким духом тхне.

– Нічого, моя кохана. Завтра ти побачиш, який це чудесний кошик. Він мені майже даром дістався.

Вранці тільки прокинувся пан – відразу й до кошика. А кошик порожній. Порожнісінький! Наступного ранку – те ж саме. – Порожньо. Нема гостинців.

– Ну що ж твій кошик? – питає пані.

– Ет, надурила мене клята баба. Видно, підмінила кошик. Віддай його наймичці, нехай сплять на кухні.

– А може, нехай ще побуде?

– Ні, нема чого його тримати. Він вже давно мав би бути з гостинцями.

Віддали кошик на кухню, щоб спалити. Та не встигли його у вогонь кинути, як з того кошика виповз вогняний змії та й ну все палити та нищити. До чого доторкнеться – все так

і полум'ям береться. З кухні всі повтікали, кухарчуки до пана прибігли.

– Біда, пане, – гукають, – ми взяли кошик спалити, а з кошика вогняний змії виповз. Все палить і нищить. Поки що він господарює на кухні, але може й до панського будинку добратися.

Пан розсердився не на жарт. Як закричить, як затупоче ногами.

– То чого ж ви, вражі діти, стоїте та теревені правите? Чом вогонь не гасите?

– Та пробували гасити, пане. А вогонь не гаситься.

– Як це не гаситься? Бути такого не може. Всякий вогонь води боїться. Ви просто ледачого батька діти.

Вхопив відро з водою та й сам кинувся на кухню. Кухня майже згоріла, а вогняний змії вже переповзає через поріг, щоб добратися до панського будинку. Пан був безсилий. Він не знав, що робити. Його злість ніяк йому не допомагала. Слуги розбіглися, вогонь не гасився.

І тут перед паном стала грізна Степовичка. Це вже не була лагідна панна. З її очей іскри летіли. Тупнула на вогняного змія – він і погас.

– Ну, пане? – озвалася. – Приніс ти собі у тому кошику мороку в хату. Чи не так?

– Та звідки ж я знав?

– Не можна зазіхати на чуже добро, коли свого доволі. Цей кошик з гостинцями – мій подарунок. Але не тобі, вельможний пане, а тій бідній жінці та її дітям. А ти захотів сам поласувати моїми гостинцями. Бачиш, що з того вийшло.

– Так я ж не знав.

– Недобрий ти чоловік, як я бачу. Цього разу я пожаліла тебе – не дала вогняному змію до тла спопелити твій будинок. Але наступного разу не пошкодую, так і знай. На ось тобі цей кошик і занеси його Ксені. Скажи, що він тобі більше непотрібний.

- А гроші? Вона ж мені заборгувала двадцять карбованців. Це ж гроші чималі.
- О, так, ледве не забула. Покладеш в кошик ще двадцять карбованців. Скажиш Ксені, що не годиться порожній кошик до хати нести.
- Ще двадцять карбованців? Помилуйте! За що?
- Мабуть я зарано зупинила вогняного змія.
- Та ні вже. Не треба змія. Я зроблю, як ви кажете. Тільки... За що ж їй ще й гроші? Я й так у збитку.
- Це нічого. Може це тобі наукою стане. Другий раз знатимеш, що не треба лакомитися на чуже добро.

До Ксениної хати повернувся їхній чарівний кошик, і кожного ранку діти виймали з нього всякі гостинці – і солодкі, і корисні. Сусідські діти прибігали, щоб поласувати чим-небудь смачненьким. А потім і дальші діти стали прибігати. І смачно, і цікаво. А Ксенині діти не скупі: їжте, пригощайтесь, чим хата багата, тим і рада. Та от ще диво: чим більше гостинців з кошика брали, тим більше гостинців у ньому прибувало. Діти їли, смакували, а найстарша, Софія, їм казку про Степовичку розказувала. Добра казка. І цікава. То може й ви послухаєте? Або прочитаєте, якщо вже навчилися читати.

Жила собі на світі одна бідна вдова. Та й мала та вдова одним-одного сина Івасика. Любила вона того сина над усе на світі. Та й що то за люба дитина була. І розумний, і слухняний, і веселенький, нівроку. Щойно тільки на ніжки зіп'явся, вже й матері допомагати береться. А як підріс вже до пастушка, то Мокрина бідною об землю кинула. Сусіди дивуються, а дехто заздрить.

- Ото вам, Мокрино, Бог дитину дав, – кажуть. – І як таке тільки вродиться?
- Ото Бог мені таке щастя дав, – каже Мокрина. – Мушу ж і я щось мати. Не маю ні достатку, ні поля, ні худоби, то, Богу дякувати, маю хоч добру дитину.
- Е, що там багатство! Його і надбати можна, а бо й без нього вік звікувати. А от така дитина – то справжній скарб.

От жила собі Мокрина, сином тішилася, в людей поденною працею заробляла – то так і кінці з кінцями зводили. А як стало літо минати, став хлопчик у матері проситися.

- Пустіть мене, мамо, до лісу – нехай я дров на зиму заготую. Бо ж та зима не за горами. А хто ж нам про тепло подбає, як не ми самі?
- Ой, дитино моя, страшно мені тебе до того лісу пускати. Ще десь заблукаєш в тому лісі. А ще кажуть, що там і вовки подекуди водяться. Та ще, Боже борони, дерево скалічити може. Ти ще такий малий.
- Не такий я вже маленький, мамо. І не заблукаю я в тому лісі. Чи ж раз я там бував? І по ягоди ходив, і по гриби. Та ви ж знаєте. І ніякого вовка я ніразу не бачив. Все це вигадки, мамо. І дерево мене не скалічить, бо за велике дерево я й не братимусь. Я лом збиратиму. Та хіба яке дерево впало, то я його й порубаю – та на візок, та додому. Зате ж взимку тепло буде.

Дуже не хотілося матері пускати в ліс свого сина-малолітка. Та подумала Мокрина, що більше і справді нікому подбати ні про них, ні про їхню зиму, а вона цього літа вже зовсім не здужає. Зітхнула та й пустила.

– Тільки не барися, сину мій. Скоренько вертайся. Бо ти ж знаєш, як я тебе чекатиму.

Та й пішов хлопчик.

Чекає мати день, чекає другий – нема Івасика. Минув і третій день – нема хлопця. Тоді заплакала мати, лихо передчуваючи, та й пішла сина шукати. Йде, йде, плаче, гукає – нема її Івасика. Та й то: якби він був живий-здоровий, то чого б так довго барився? Давно вже і додому прийшов би. Раптом Мокрина голос чує. Аж здригнулася жінка від того голосу.

– Чого ти, жінко, так гірко плачеш? Кого шукаєш та кого гукаєш?

– Та шукаю я і кличу свого сина Івасика. А плачу через те, що він не озивається.

– І не обізветься. Бо твого сина забрала Фея Довгого Сну та й понесла у свої снігові володіння. Поклала вона його на снігову перину, накрила сухим листям – отам він і спить. Як ніхто його не розбудить, то й пропасти може.

– Що ж мені, бідній, робити?

– Найперше – не плач. Бо сльозами тут не зарадиш. Вернися додому, візьми три морквини, три зернини, три хлібини та й тоді вже іди свого сина шукати.

– А де ж мені шукати снігові володіння Феї Довгого Сну?

– Обернешся так, щоб справа від тебе сонце вставало, а зліва щоб спати лягало. А сама йди все прямо та прямо – то й побачиш снігові володіння Феї Довгого Сну. Тільки будь обачною, бо це дуже підступна і хитра чаклунка.

– А хто ж ти? – спитала Мокрина. Та їй ніхто не відповів. Тільки вітер зашумів у верховітті і перелякано вороння закаркало.

Повернулася Мокрина додому, зібрала все, що їй було

сказано. Не три морквини, а півторби найбільшої моркви назбирала. Слава Богу, вродила на городі. Три зернини! Розсипляться по торбі. Хіба ж їх знайдеш? Та й сипнула в ріжок торби пригорщу, а потім подумала та й ще жменьку досипала, ну, а хлібини вибрала найбільші і найкращі – сама пекла.

Вийшла з хати. Де ж сонечко? Ага, он воно вже встало, очі росую вмило, хмаринкою витерлося. Воно має бути справа. А спати лягатиме зліва. А їй треба йти прямо. Йшла Мокрина день, йшла другий, а на третій день побачила: щось попереду біліє.

– Що ж воно таке? – загадалася. Аж коли дивиться – а то засніжений ліс.

«От дивина, – подумала жінка, – у нас ще й на осінь не збирається, а тут вже й сніг лежить. Тільки де ж її шукати, ту Фею Довгого Сну? І де ж вона заховала мого Івасика?»

Коли дивиться Мокрина – на галявині троє зайчат бавляться. Малі так забавилися, що й не помітили, як Мокрина зовсім близько до них підійшла.

– Не лякайтеся, маленькі, – заговорила. – Я ось вам тут моркви принесла.

Та й сипнула з торби. Зайченята так зраділи, що й злякатися забули і майже не чули, про що вона в них питала. Бідній жінці довелося кілька раз повторити своє запитання:

– Чи ви часом не знаєте, де живе Фея Довгого Сну?

Нарешті зайченята наїлися і найменше відповіло:

– Я знаю. Можу показати. Але тільки здалеку. Я боюся, щоб Фея і мене не занурила у довгий-довгий сон. Такий довгий, що аж до весни. А весна у тому краю ніколи не настає. Глядіть, щоб і вас вона не приспала. Бо то така, що може.

Зайченята спробували відмовити свого брата, щоб не йшов він до Феї Довгого Сну.

– Не йди, Малько, – просили його. – Це дуже небезпечно.

– Як можна не показати жінці? У неї біда. Їй допомогти треба.

Он скільки вона моркви нам принесла.

Та й пішов вперед, показуючи Мокрині дорогу. А Мокрина поспішає, ледве не падає, та все просить зайченятко:
– Не спіши, маленький. Я ж за тобою не стигну.

А самій вже добраче-таки холодно: залегко вона одягнулася для такої подорожі. Та що вже тепер?

– Дивіться, – запищало зайченя, – ось її палац. Бачите? Он там, високий та білий. Виблискує на сонці, наче кришталевий. То лід так блищить. Бережіться її. І нічого-нічого з її рук не беріть. Чув я, що не можна.

Подякувала Мокрина зайченяті та й попрямувала до крижаного палацу. Увійшла – аж очі заплющила від блиску, білості та світла. І Фея тут-таки випорхнула легенькою сніжинкою, привітна та ласкава. Тільки не повірила тій привітності Мокрина.

– Добрий день тобі, добра і смілива жінко. Я рада, що ти до мене прийшла. Заходь, гостею будеш. Найперше я подарую тобі кришталеве намисто. Такій красуні, як ти, воно буде пасувати. Ти тільки глянь, як воно виблискує, як переливається.

Намисто і справді було дуже гарне. Мабуть, коштовне. Світилося всіма кольорами веселки. Але жінку воно не звабило. Їй було зараз не до намиста.

– Дякую. Але намисто мені ні до чого. Не за подарунками я до тебе прийшла, а за своїм сином.

– За сином? У мене їх тут багато. Звідки мені знати, за котрим ти прийшла? Твій син втомився і ліг відпочити. Поспить до весни – та й встане.

– А хіба в твоєму краю була хоч колись весна?

– Ні, не було. Та може колись буде. Та ти собі тим голову не суши. Я бачу, ти зовсім замерзла. У мене тут досить холодно. Ось на тобі мою шубу – відразу й загірешся.

«А може таки взяти шубу? – подумала Мокрина. – Я вже так замерзла, що незабаром напевно прийде мені кінець».

Але ж згадала, що з рук тієї чаклунки не можна нічого брати, та й сказала:

– Ні, дякую. Я б сказала, що тут у вас досить тепло. Я вже навіть подумала собі: чи не весна часом настала в твоєму краю?

І Мокрина раптом і справді відчула, як її руки і ноги стали зігріватися.

– Що ти? Що ти? Яка весна? Де ти її бачиш?

– Та от же, – сказала жінка, – по твоїх крижаних стінах, либонь, струмочок потік.

Глянула Фея – і перелякалася: по її крижаних стінах то тут, то там, текли струмочки. Вони дзюркотіли по льодяній підлозі і витікали на вулицю, розтоплюючи сніг. Зрозуміла Мокрина, що Фею Довгого Сну можна перемогти і що все тепер залежить від неї, від Мокрини. І вона раптом, і сама не знала, як це з нею сталося, заспівала:

Прийди, весно,
Прийди, красна,
Пригрій, сонце,
Пригрій, ясне.

Вона співала все, що їй до голови приходило, аби тільки про весну, про тепло.

А вже весна скресла.
Що ти нам принесла?
Гей, дівчата, весна красна,
Зілля зелененьке.

А вже весна, а вже красна,
Із стріх вода капле,
Із стріх вода капле...

І Мокрина почула, як кругом закапотіла вода.

– Перестань, перестань негайно, – гукала перелякана Фея Довгого Сну. – Я віддам тобі твого сина, тільки перестань.

А Мокрина боялася замовкнути хоч на мить, аби не обірвати чогось такого жаданого – приходу весни. Що ж вона ще знає про весну? Невже більше нічого? Не може того бути. Згадати, неодмінно треба згадати. І вона згадувала ті пісні, що чула і співала їх ще маленькою.

Ой, минула вже зима,
Снігу, льоду вже нема.
Ой, нема, ой, нема,
Снігу, льоду вже нема.
Прилетіли журавлі,
Соловеєчки малі.
Ой, малі, ой, малі,
Соловеєчки малі.
Лугом квіти вже цвітуть,
Вівці травку вже пасуть.
Ой, пасуть, ой, пасуть,
Вівці травку вже пасуть.

Оглянулася Мокрина довкола. Ні снігу, ні льоду, ні крижаного палацу. Посеред зеленої трави стояла і плакала Фея Довгого Сну.

– А ластівки? Яка ж весна без ластівок?

В небі линув журавлиний клин, здалека було чути спів соловейка. І жінка заспівала, та так гарно, так заклично, що на її пісню ті ластівки просто не могли не прилетіти.

Травка зеленіє,
Сонечко блищить,
Ластівка з весною
Вже до нас летить.

Ми дамо зерняток,
А ти заспівай
Пісню, що здалека
Принесла в наш край.

І тут-таки в небі з'явилися ластівки. Їх було дуже багато – і не полічити.

– Зернятка, – згадала Мокрина і висипала все, що було в її торбі.

Пташки клювали зерно і щебетали на всі лади. Мокрина оглянулася на Фею – а її вже майже не було. Вона танула під палючим промінням сонця. Замість неї була калюжа, що всотувалась в землю. По зеленому лузі бігла зграйка дітей. Тут були і хлопчики, і дівчатка, котрих викрала і занурила у довгий сон ця холодна, зла чаклунка. Весна розбудила їх, і вони бігли тепер до тієї жінки рятівниці, що покликала для них весну. Попереду біг Івасик. Він біг найпрудкіше, бо він біг до своєї мами. Сонечко вже висушило одяг на дітях. Вони були дуже веселі, та все ж у їхніх очах світився легкий смуток: де ж то їхні матері?

– Мамо, – припав Івасик до своєї матері. – Як добре, що ви прийшли.

Мокрина плакала від радості.

– Мамо, але ми всі дуже хочемо їсти. Чи нема у вас чогось такого?..

– Є, діти, є! Є у мене хліб. Їжте, він додасть вам сили. І ми підемо додому. Нам би тільки до нашого лісу дійти. Вдома у нас незабаром осінь. В лісі і кислички, і горішки, і ожина. Всього є у нашому лісі. Там ви і підкріпитесь. А потім ми з Івасиком розшукаємо ваших матерів і бабусь, ваших татусів і дідусів. Вони вже за вами мабуть очі виплакали. Та нічого, лихо минулося. Тепер вже більше ніхто не буде плакати. Ну як? Підкріпилися? Тоді пішли. Дорога далека. Тільки не біжіть

дуже швидко, бо мене загубите. Я вже так прудко бігати не можу. А колись бігала.

І вони рушили в дорогу, котра вела їх додому. Пташки щебетали, їх проводжаючи, зозуля кувала, ластівки гнізда вили, десь в гущавині щебетав соловейко. Бачили вони і трьох зайченят, котрі і не думали від них втікати, а весело стрибали і раділи весні. Бо, що не кажіть, а весна велику силу має. А ще більшу силу має материнська любов.

ЗМІСТ

Замість приказки	3
Русаленя	5
Чарівна шпулька	27
Кошик з гостинцями	36
Фея довгого сну	53

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

КАЗКИ ДІДА СТЕПАНА

Казки

Авторська редакція

Художнє оформлення *Марії Василенької*

Підписано до друку 10.02.2011

Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум.друк. арк. 5,8. Обл.-вид. арк. 5,6

